

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ПОДАТКОВО-БОРГОВИХ ЗАГРОЗ У СФЕРІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

І. О. Варзар, здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету, Миколаївський національний аграрний університет

Стаття присвячена дослідженню сутності податково-боргових загроз та їх впливу на забезпечення фінансово-економічної безпеки держави. Досліджено причини виникнення податкового боргу, розглянуто складові фінансово-економічної безпеки. Визначено загальні напрямки вирішення проблем податково-боргових загроз та забезпечення фінансової безпеки держави.

Ключові слова: податковий борг, фінансова безпека, податкова безпека, державний бюджет, податкова політика.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку економіки України характеризується нестабільним економічним та соціально-політичним середовищем, тому одним із основоположних чинників фінансової стабільності України за сучасних умов господарювання є стан її фінансової безпеки. Без забезпечення фінансової безпеки держави на всіх рівнях управління вкрай важко вирішити економічні проблеми, які стоять перед країною на макрорівні.

Виконання державою своїх функцій, надання населенню суспільних благ і послуг потребує формування і використання владою державного і місцевих бюджетів, основним джерелом надходження яких є податки. У цьому контексті важливим для фінансової безпеки країни постає питання забезпечення стабільності і достатнього обсягу податкових надходжень, адже навіть невелика затримка коштів може завдати значної шкоди та призвести до вельми негативних змін в економіці, нестабільності у суспільстві. Так на сьогодні значної актуальності набувають питання аналізу сучасних податково-боргових загроз фінансової безпеки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти фінансової та податкової безпеки держави досліджувалися І. О. Бланком, О. І. Барановським, В. М. Гранатуровим, О. М. Десятнюком, І. Б. Ясеновою, І. Ю. Тимофеевою та іншими. Значна кількість наукових досліджень, які підтверджують природу та складність фінансової-податкової безпеки, ще не повною мірою вивчені й потребують подальшого дослідження.

Постановка завдання. Основним завданням дослідження є виявлення основних податково-боргових загроз, визначення їх впливу на фінансову безпеку держави та виявлення пріоритетних напрямів щодо посилення податкової безпеки країни.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах розвитку ринкової економіки поглиблення процесів інтеграції та глобалізації значення податків у забезпеченні національної економічної безпеки суттєво зростає. Податки є головним джерелом фінансових ресурсів, що централізуються державою для

забезпечення суспільно необхідних і законодавчо встановлених потреб. Надання державою суспільних благ і послуг, пов'язаних із створенням нових робочих місць і підтриманням загальної зайнятості, соціальним забезпеченням і соціальним захистом, освітою та охороною здоров'я, правоохоронною діяльністю фінансується переважно за рахунок податкових надходжень.

З податковою системою та податковою політикою пов'язані інтереси не тільки держави, а й усіх громадян, верств і груп населення, підприємств і організацій. Податки та податкова політика в сучасних умовах є одним із найважливіших об'єктів ринкових реформ. Податки впливають на стан економіки, бюджетної системи, фінансове забезпечення органів місцевого самоврядування, від них залежить здатність держави виконувати свої функції.

Отже, податкова безпека є важливим елементом системи забезпечення економічної безпеки держави.

Податкова безпека держави – це такий стан податкової системи, який характеризується стійкістю та стабільністю всіх її елементів, що передбачає зростання ресурсного потенціалу країни з метою забезпечення соціально-економічного розвитку держави, стійкість її фінансової системи, здатність протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам України [3, с. 94].

Податкова безпека держави є однією з найважливіших складових фінансової безпеки. Її значення багаторазово зростає в умовах, коли перед державою постають проблеми стимулювання соціально-економічного розвитку. У результаті нестабільного надходження податкових платежів, у недостатньому розмірі, знижується якість надання державою суспільних благ і послуг населенню. Слід зазначити, що податки виступають не тільки головним джерелом фінансових ресурсів держави, а й інструментом впливу на економічні і соціальні процеси.

Отже, забезпечення податкової складової безпеки держави – об'єктивна реальність сьогодення не тільки для України, але й для всіх тих країн світу, які обрали модель будови соціально орієнтованої ринкової економіки.

Важливим компонентом як податкової, так і фінансової безпеки, є податково-боргова компонента (рис. 1).

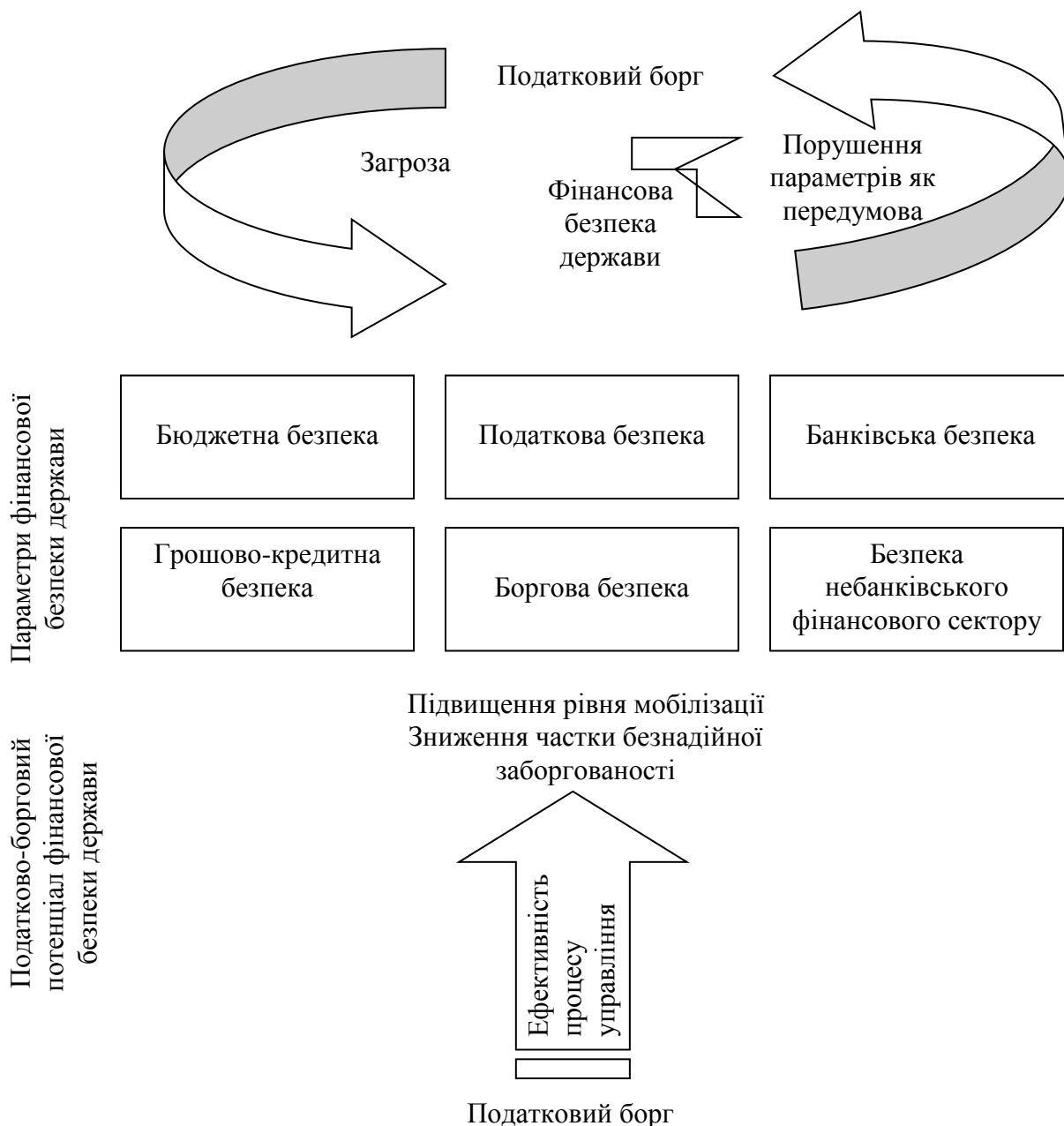

Рисунок 1 – Податково-боргова складова фінансової безпеки держави
Джерело: представлено автором із використанням інформації [3]

З рис. 1 видно, що погіршуючи стан фінансової безпеки держави у поточному періоді, при ефективному адмініструванні, мобілізований борг може стати джерелом покриття бюджетного дефіциту у майбутніх періодах.

Погіршуючи стан фінансової безпеки у поточному періоді, при ефективному адмініструванні мобілізований борг може стати джерелом покриття бюджетного дефіциту у майбутніх періодах. Враховуючи значну структурованість фінансової безпеки держави, розроблення системи індикаторів проводиться лише за тими елементами, які є чутливими до змін податкового боргу.

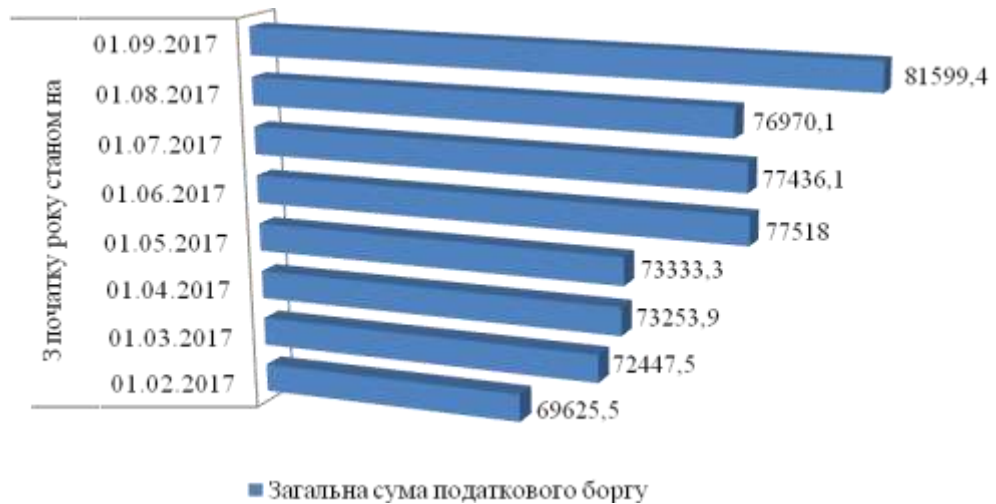

Рисунок 2 – Динаміка змін податкового боргу України у 2017 р., млн грн

Джерело: висвітлено автором на основі [4]

Проаналізувавши дані щодо зміни податкового боргу України у 2017 р. (рис. 2), можна зробити висновок, що він має динаміку до зростання, що відбувається як за рахунок несплати підприємствами поточних платежів, так і завдяки виявленим порушенням податкового законодавства, передусім у результаті боротьби з “податковими ямами”, фіктивними фірмами.

Податковий борг платників податків виникає як за платежами до державного, так і до місцевих бюджетів, що зумовлено розподілом податкових платежів відповідно до норм Бюджетного кодексу України. Оскільки навіть після започаткування процесів фіскальної децентралізації більша частка надходжень спрямовується до Державного бюджету, то і обсяги податкового боргу до держбюджету перевищують його обсяги до місцевих бюджетів.

Податковий борг є тим негативним чинником, вплив якого на показники бюджету прослідковується більш прямо – через збільшення дефіциту. Варто зазначити, що бюджетний дефіцит не означає незбалансованості бюджету, оскільки при його складанні та затвердженні встановлюються відповідні джерела фінансування. Суттєвий ризик з позицій фінансової безпеки виникає в процесі залучення додаткових (а саме позичкових) фінансових ресурсів. При цьому боргова безпека держави – це певний рівень державної внутрішньої та зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування й ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень та оптимального співвідношення між ними, достатній для вирішення нагальних соціально-економічних потреб, який дає змогу зберегти стійкість фінансової системи країни до внутрішніх і зовнішніх загроз, забезпечити відносну незалежність держави, зберігаючи при цьому економічну можливість країни здійснювати виплати на погашення

основної суми і відсотків без загрози втратити суверенітет, одночасно підтримуючи належний рівень платоспроможності та кредитного рейтингу [5].

Надання розстрочення є неодмінною умовою ефективною системи оподаткування, проте тільки в умовах, коли воно надається сумлінним платникам податків, що опинилися в складних фінансових умовах. Натомість зловживання такою практикою здатне не лише негативно вплинути на виконання бюджету, а й завдати шкоди базовим принципам, які становлять запоруку дієвості оподаткування. Порушуються принципи рівномірності та справедливості, оскільки в результаті у програші залишаються законослухняні платники податків [3]. Реструктуризація податкового боргу є формою несанкціонованого самокредитування платників за рахунок бюджетних коштів, що породжує зацікавленість боржників у продовженні подібної практики та спричиняє подальше наростання обсягів боргу.

З позицій фіскальної достатності проблема податкової безпеки зводиться до забезпечення держави таким обсягом податкових надходжень, який є оптимально необхідним, та до оптимізації рівня оподаткування, адже його надмірне підвищення призводить до збільшення тіньової економіки, згорання легального бізнесу, масового ухилення від сплати податків, а відтак – до скорочення податкової бази. Надмірне податкове навантаження є негативним фактором податкової політики, яка перешкоджає нормальному функціонуванню підприємств, стримує ділову активність суб'єктів господарювання [1 с. 92].

Функціонування будь-якої системи передбачає досягнення певних цілей або отримання бажаних результатів діяльності. Цілі досягнення податкової безпеки можна поділити на стратегічні і тактичні.

До стратегічних цілей забезпечення податкової безпеки наразі слід віднести: забезпечення ефективного соціально-економічного розвитку країни, підвищення фінансової стійкості та стабільності фінансової системи держави, покращення якості життя населення та збільшення її тривалості, перехід економіки України на інноваційний шлях розвитку.

Тактичними цілями доцільно вважати мінімізацію витрат, пов'язаних з оподаткуванням, і нейтралізацію податкових загроз, обумовлених сучасними умовами функціонування держави.

Основними заходами, що спрямовані на підвищення рівня податкової безпеки та нейтралізацію загроз податковій безпеці, є:

- виявлення критичних ситуацій, при яких прогнозовані та реальні показники податкової діяльності досягають або виходять за межі порогових значень;
- розробка заходів з виведення податкової системи із зони податкового ризику та усунення наслідків реалізації загроз;
- здійснення експертизи прийнятих нормативно-правових актів і рішень з податкових питань з позиції податкової безпеки України;

- забезпечення відповідності системи оподаткування напрямом державної податкової політики;
- підвищення рівня податкової культури;
- дотримання правового характеру податкових відносин;
- підвищення рівня надходження податків за рахунок якості ос довгострокового та короткострокового оптимального прогнозу та планування;
- створення більш повної та прозорої системи податкового управління, що передбачає автоматизацію збору фінансово-господарської інформації, необхідної для ефективного прогнозування, планування та оптимального управління;
- розробка автоматизованої інформаційної системи податкової безпеки, яка забезпечує успішне виконання поставлених цілей, а також безперервне відстеження критичних індикаторів виконання податкових планів [3].

Узагальнюючи вищевикладене, можна зробити висновок, що переважна більшість складових фінансової безпеки України знаходиться в зоні критичного стану, а найбільш проблемними напрямками у даному контексті є індекси тінізації економіки, інфляції та державної заборгованості.

Отже, основними умовами, що визначають рівень податкової безпеки держави та впливають на її забезпечення, є: відповідність системи оподаткування напрямом державної податкової політики та сучасним умовам економічного розвитку, високий рівень податкової культури; правовий характер податкових відносин; узгодженість усіх елементів функціонування податкової системи країни.

Список використаних джерел

1. Іщенко В. В. Податкова складова фінансової безпеки держави [Електронний ресурс]/ В. В. Іщенко // Вісник економіки, транспорту і промисловості.– 2012. – № 37. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/>
2. Мельник В. М. До питання формування теоретичних засад адміністрування податків [Електронний ресурс]/ В. М. Мельник. – Режим доступу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>
3. Михальчук Н. М. Поняття податкового боргу в системі забезпечення фінансової безпеки держави / Н. Михальчук // Наука молода. Збірник наукових праць молодих вчених Тернопільського національного економічного університету. – Тернопіль: Видавництво Тернопільського національного економічного університету, 2012. – Вип. 18. – С. 93-98.
4. Офіційний сайт фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/search/>
5. Полторак А. С. Оцінка податкових ризиків в системі економічної безпеки підприємств / А. С. Полторак, Ю. В. Волосюк // Економічний часопис–XXI. – 2016. – № 158 (3–4(2)). – С. 35–38.
6. Юрій С. І. Фінанси: підр. [Електронний ресурс] / За ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. – К., 2012. – Режим доступу: <http://pidruchniki.com>

I. Varzar. Analysis of current tax and weakness blogs of financial security of Ukraine.
The article is devoted to the study of the essence of tax-debt threats and their impact on the provision of financial and economic security of the state. The reasons for the occurrence of

tax debt are investigated, components of financial and economic security are considered. The general directions of solving problems of tax-debt threats and providing of financial security of the state are determined.

Key words: tax debt, financial security, tax security, state budget, tax policy.

Науковий керівник – канд. екон. наук Полторак А. С.

Миколаївський національний аграрний університет